

Lekker eten, Jan Klaassen en Katrijn

Komedianten, acrobaten, poppenspelers, potsenmakers en allerlei andere artiesten trokken vroeger door Europa. Zij vertoonden hun kunsten op kermissen en jaarmarkten. De komische figuren waarmee zij het publiek amuseerden, droegen dikwijls de naam van een gerecht. Zo had je in Duitsland *Hanswurst*, *Pickelhering* en *Junker Stockfisch*, in Engeland *Jack Pudding*, in Frankrijk *Jean Potage*, in Italië *Signor Maccheroni* en in Hongarije *Paprika Jancsi*. Door het rondtrekken van de kermisartiesten raakten veel personages ook in andere landen ingeburgerd.

In Nederland bijvoorbeeld werd Jean Potage bekend als *Jan Soep*. Wie potsen maakte, heette *Hansworst* of *Pekelharing*. Met deze twee namen werd ook de hoofdpersoon van de oud-Hollandse poppenkast aangesproken voordat hij Jan Klaassen werd genoemd.

In de *volkspoppenkast* treffen we ook een aantal kluchtfiguren aan bij wie lekker eten een rol speelt, al wijst hun naam daar niet op. Bij sommigen gaat de voorkeur uit naar de fles. Ze kijken daarbij wel eens te diep in het glaasje.

Jan Klaassen heeft een naar voren stekende kin en een grote, rode neus. Dat laatste wijst erop dat hij wel van een *jenevertje* houdt. Zijn vrouw *Katrijn* verwijt hem dat hij te vaak naar de herberg loopt. Jan werpt haar voor de voeten dat zij zelf naar de *anijs* (een sterke drank) ruikt. Altijd zijn ze met elkaar aan het kibbelen.

Gnafron, Guignol en Guillaume

Gnafron (spreek uit: njafron, een streep onder de klinker geeft aan dat daar de klemtoon moet liggen) en *Guignol* (spreek uit: gienjol, met de g van goal) zijn de hoofdfiguren uit de poppenkast van Lyon. De wangen van Gnafron zijn hoogrood en zijn stem is schor van de *wijn*. Hij is schoenmaker van beroep en draagt een leren *voor-schoot*. Is er geen werk en dus ook geen eten, dan zegt hij: "Ik heb nog een oude voorschoot. In stukjes gesneden, gebakken in een pan met een ui en wat vet en azijn – dat is om je vingers bij af te likken!" Kunt u nagaan wat een honger hij heeft.

Guillaume (spreek uit: giejoom, met de g van goal) is de straatjongen uit de Parijse volkspoppenkast. Zijn rode wangen wijzen op gulzigheid. In een spel krijgt hij een pot *confiture* in bewaring. Hij steekt zijn neus in de pot, proeft, verdwijnt vervolgens met zijn hele hoofd in de pot ... en ontdekt dan dat alles op is!

Mr Punch en Pulcinella

Mr Punch (spreek uit: puntsj, de u bijna als een a) en zijn vrouw *Judy* zijn de hoofdpersonen uit de Engelse volkspoppenkast. Punch komt aanzetten met een streng *worstjes* en denkt eens lekker te gaan smullen. Als hij even wordt afgeleid, verschijnt de enge krokodil. Hap, weg zijn de worstjes. Pech voor Mr Punch.

Pulcinella (spreek uit: poeltsjenella) is een echte Napolitaan. *Spaghetti* is zijn favoriete kostje. In het marionettentheater van Napels gaan de deegsluierden werkelijk zijn mond in.

□ **Hanswurst, Paprika Jancsi en Gioppino**

Hanswurst (spreek uit: hanswoerst) is de komische figuur uit het Duitse taalgebied. In het marionettentheater heeft hij dikwijls de rol van bediende. Zijn meester belooft hem karig. Geen wonder dat Hans van *worst* droomt.

In Hongarije traden in de negentiende eeuw veel Tsjechische en Duitse poppenspelers op. De komische rol vervulde Hanswurst. Omdat *paprika* als echt Hongaarse kost werd gezien, deed al spoedig de figuur van *Paprika Jancsi* (spreek uit: jantsjie) zijn intree. In Slowakije wordt hij nu nog als *dupak* (spreek uit: doepak) opgevoerd – een dupak is een trucpop die met stampende sprongen beurtelings lang en kort wordt.

Vroeger was *Arlecchino* (Harlekijn) de hoofdfiguur uit de poppenkast van Bergamo (Italië). Hij is verdrongen door *Gioppino* (spreek uit: dzjoppino). Je kan hem herkennen aan drie kroppen in de hals. Een teken dat hij aan struma lijdt, zoals vroeger velen in die streek. Gioppino is dol op *polenta* (dat zijn taartjes bereid uit *maïsmeeel*, versierd met vogeltjes van *chocolade*).

Illustratrice *Hetty Paërl* realiseerde samen met het Poppenspe(e)lmuseum een fleurige *placemat*. Op de kleurige onderlegger zijn al de eet- en drinklustige vrienden die in dit Poppenspe(e)lmuseumpamflet besproken worden, aan te treffen.

□ **Poppenspe(e)lmuseumwinkel**

De placemats, diverse briefkaarten, documentatie over het (volks)poppenspel en een *Poppenspe(e)lmuseumbuffetkaart* zijn in de *Poppenspe(e)lmuseumwinkel* verkrijgbaar. De buffetkaart behandelt namen en begrippen op het gebied van het poppenspel en legt een link naar lekkernijen die in het museumbuffetje van *Trijntje Peterselie* verkrijgbaar zijn. In de bijlage bij dit pamflet is het *Reglement van de Poesje* (Antwerps stangpoppentheater) te lezen. We citeren een van de geestige ‘Allergemeene slikkingen’: ‘Die ajuin (ui), artsoep (erwtensoepp) of diergelakke lekkernijen gegeten hebben, worden verzocht niet te veul te zuchten, ’t zal er frisch genoeg zijn.’

□ **Clowns en smikkelen**

Wilt u (nog) meer te weten komen over *clowns* die hun reukorgaan overal insteken, over lekker *eten* en over de *uitspraak* van enkele namen en begrippen uit het traditionele poppentheater? Raadpleeg dan eens de *Poppenspe(e)lmuseumbibliotheek* en onze websites www.poppenspelmuseum.nl en www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl, of neem een abonnement op *Doepak*. Deze *Poppenspe(e)lmuseumkruiemelkrant* is een kleurrijk en verrassend vouwblad vol informatie en educatie over het (volks)poppentheater. De ‘kruiemelkrantkrabbels’ zijn als pdf beschikbaar op onze bibliotheeksite.

- Afbeelding: Pulcinella, komische figuur uit de commedia dell’arte. Liefhebber van pasta en wijn.
Illustratie: Hetty Paërl, Amsterdam (1998). Bijlage: Reglement van de poesje.

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl